

Vhodno-izhodne naprave (VIN)

Predavanja

I. Osnove elektrotehnike in signalov

Robert Rozman

rozman@fri.uni-lj.si

1. Osnove elektrotehnike in signalov

Poudarki poglavja :

□ 1.1 Osnove elektrotehnike (OE)

- Električna napetost (U), električni tok (I), električna upornost (R)
- Električna moč (P), Električna energija (E)
- Ohmov zakon
- 1. Kirchoffov zakon
- 2. Kirchoffov zakon

□ 1.2 Signali

- Osnove
- Signali: Električni, Zvezni, Diskretni, Digitalni
  - Periodični (pravokotni) signal
  - Urin signal

1.1 Osnove elektrotehnike

- ❑ Električni tok in napetost sta osnovni količini v elektrotehniki.
- ❑ **Električna napetost – U** [Volt: V]
  - Razlika dveh električnih potencialov v dveh točkah (+ je višji potencial, – je nižji potencial).
  - Če sta točki sklenjeni v zaključeni zanki, dobimo vezje v katerem steče električni tok.

Basic Electricity -

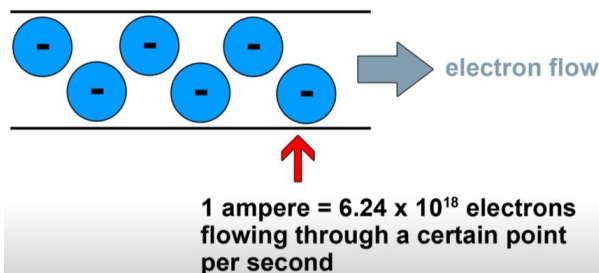
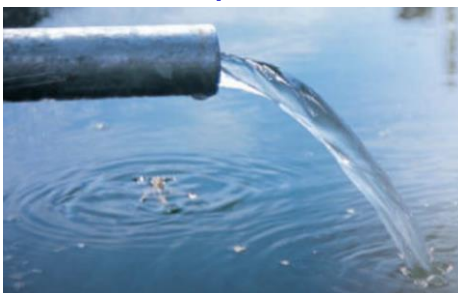
What is voltage?

<https://www.youtube.com/watch?v=TBt-kxYfync>

- ❑ **Električni tok - I** [Amper: A]

- Količina električnega naboja, ki preteče v nekem času.
- 1 Amper := 1 A = 6.241×10^{18} elektronov/sek = 1 Coulomb/sek

Basic Electricity -

What is an amp?

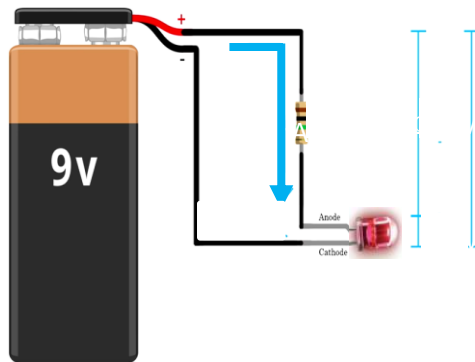
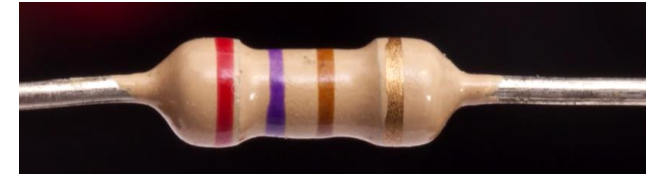
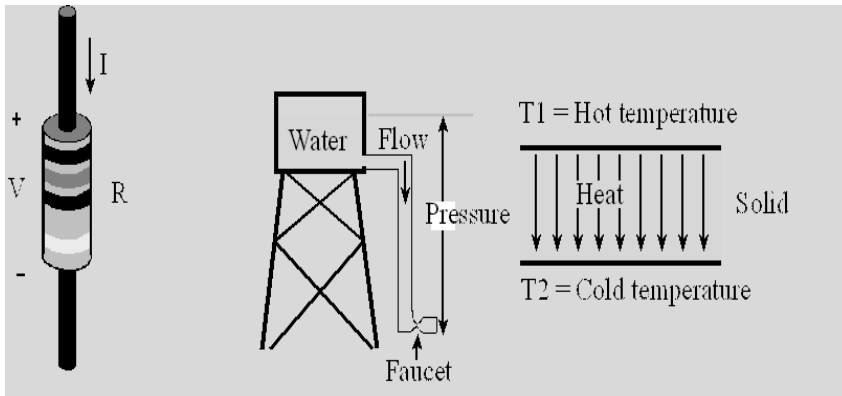
<https://www.youtube.com/watch?v=8gvJzrjwjd8>

1.1 Osnove elektrotehnike

Basic Electricity - Resistance and Ohm's law,
https://www.youtube.com/watch?v=NfcgA1axPLo&ab_channel=Afrotechmods

Električna upornost - R [Ohm: $\Omega = V/A$]

- Količina določena z Ohmovim zakonom, ki ovira pretok nabojev.
  - žica ima zanemarljivo upornost ($\approx 0\Omega$), upor ima precej višjo upornost.

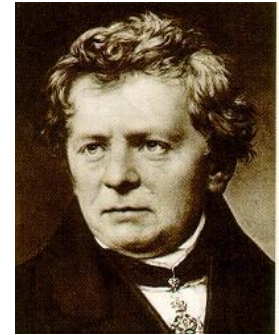
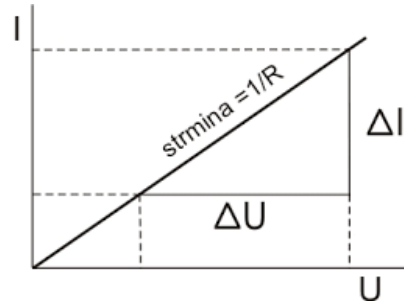
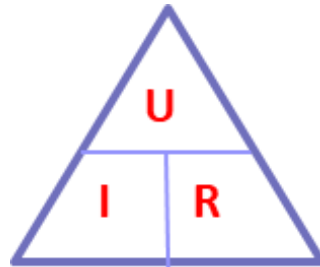
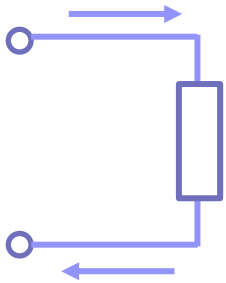
Resistor Color Table

1st Digit	2nd Digit	Multiplier	Tolerance
0	0	x 1 Ω	$\pm 1\%$
1	1	x 10 Ω	$\pm 2\%$
2	2	x 100 Ω	
3	3	x 1 K Ω	
4	4	x 10 K Ω	
5	5	x 100 K Ω	
6	6	x 1 M Ω	
7	7		$\pm 5\%$
8	8	x 0.1 Ω	$\pm 10\%$
9	9	x 0.01 Ω	

1.1 Osnove elektrotehnike

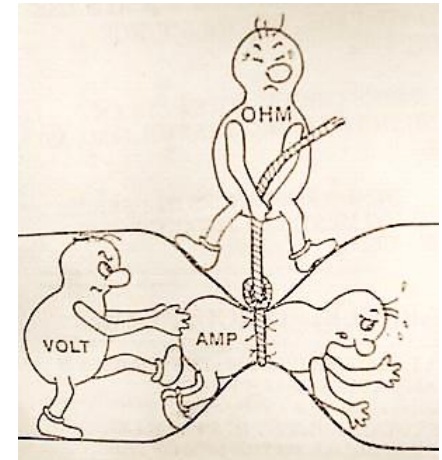
- **Ohmov zakon** – zveza med tokom, napetostjo in upornostjo

$$U = I * R, R = U / I, I = U / R$$

- Sprememba napetosti na bremenu je premo sorazmerna spremembi toka. Faktor sorazmernosti je upor R .

- **Električna moč** – $P = U * I$ [Watt: $W = J/s$ in $W = VA$]
- **Električna energija** – $E = P * t = U * I * t$ [Joul: $J = Ws$, KWh]

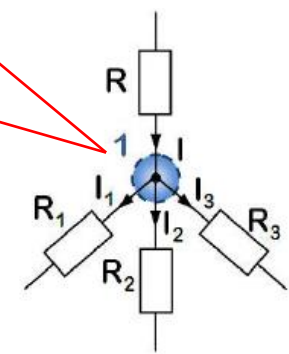
1.1 Osnove elektrotehnike

I. Kirchhoffov zakon (tokovni) sledi zakonu o ohranitvi naboja.

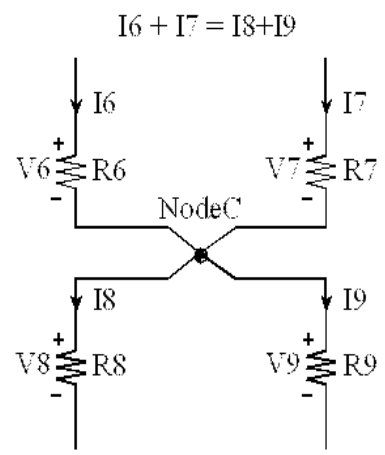
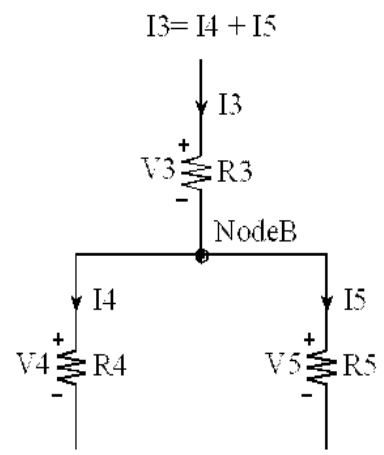
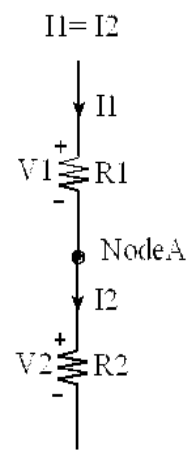
Vsota vseh tokov v spojišče je enaka vsoti tokov iz spojišča. $I = I_1 + I_2 + I_3$

ali

Vsota vseh tokov v spojišču je enaka 0. $I - I_1 - I_2 - I_3 = 0$

Primeri:

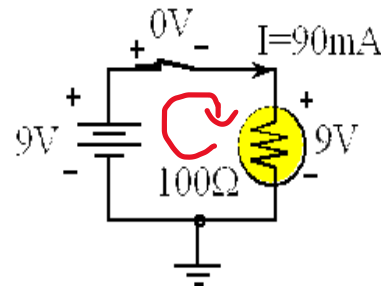
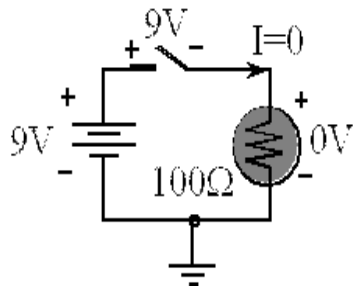
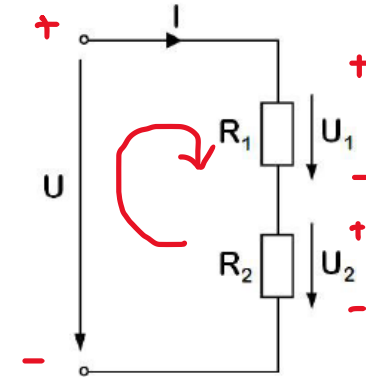
1.1 Osnove elektrotehnike

2. Kirchhoffov zakon (napetostni)

Vsota padcev napetosti v zaključeni zanki je enaka nič.

$$U = U_1 + U_2$$

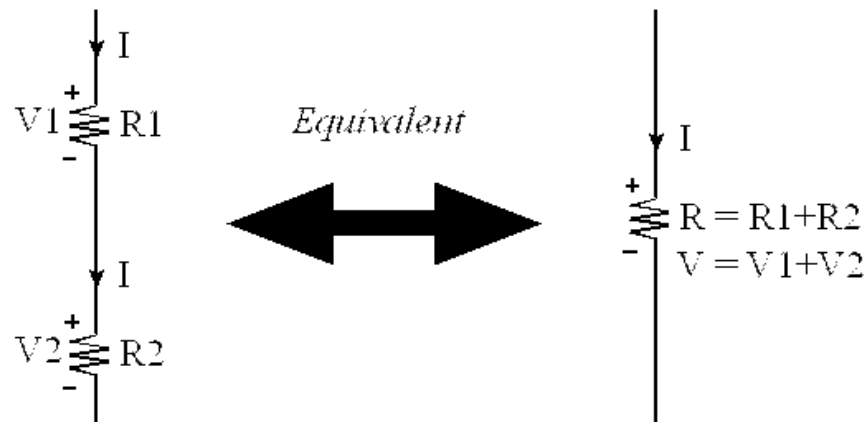
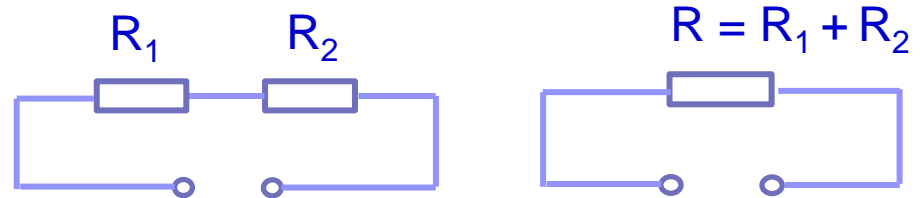
$$U - U_1 + U_2 = 0$$

1.1 Osnove elektrotehnike

□ Zaporedna vezava uporov

- Enak tok skozi R_1 in R_2
- Padci napetosti se seštevajo
- Upornosti se seštevajo

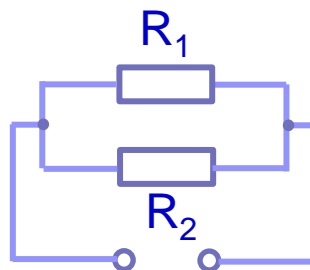

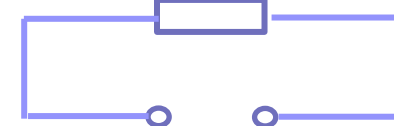
1.1 Osnove elektrotehnike

□ Vzporedna vezava uporov

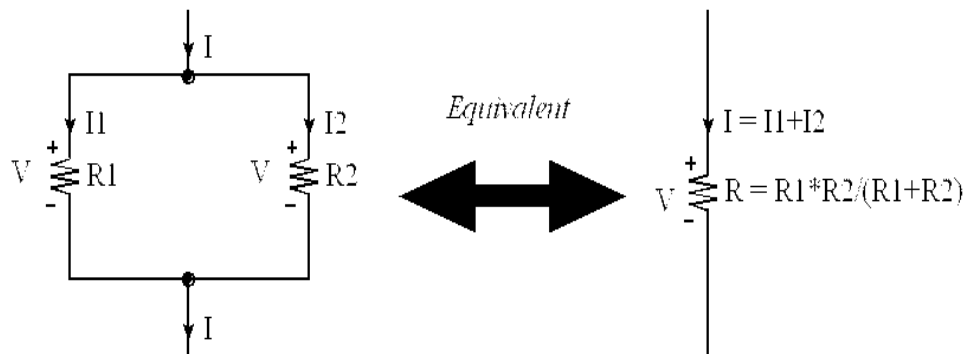
- Različni tokovi (glede na upornost)
- Enak padec napetosti
- $I/R = I/R_1 + I/R_2 + \dots$
- $G = G_1 + G_2 + \dots$

$$R = R_1 * R_2 / (R_1 + R_2)$$

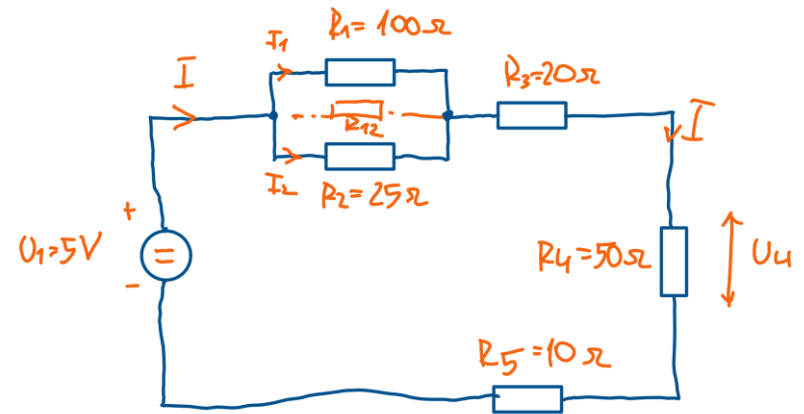
- Za 2 upora uredimo izraz: $R = R_1 * R_2 / (R_1 + R_2)$

1.1 Osnove elektrotehnike

Naloga z vezavo uporov :

- Izračunaj padec napetosti na uporu R_4

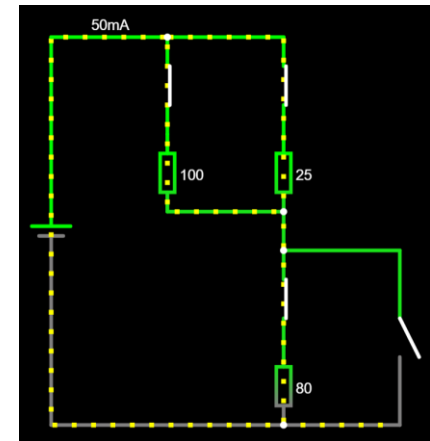
$$U_4 = I_4 \cdot R_4 = 0.05 \text{ A} \cdot 50 \Omega = \underline{\underline{2.5 \text{ V}}}$$

$I_4 = I$

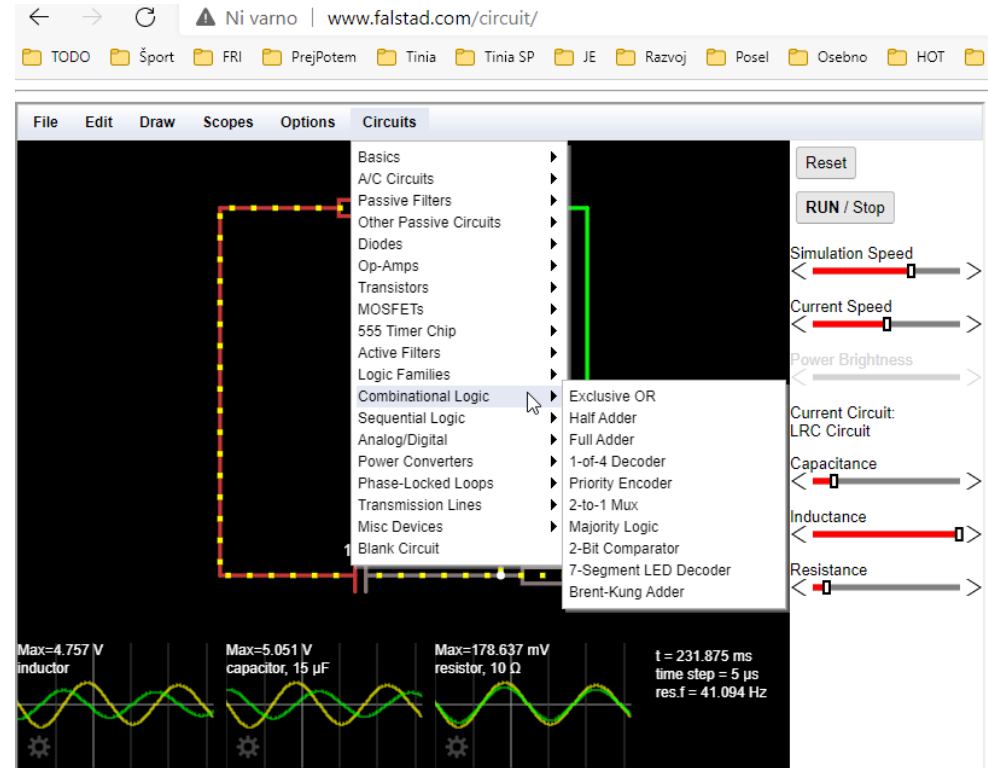
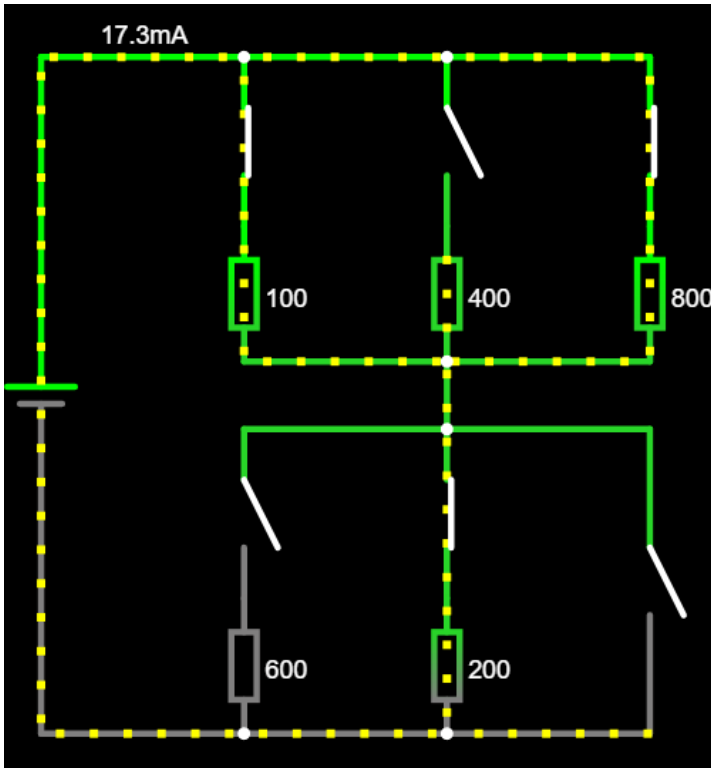
$$I = \frac{U_1}{R_5} = \frac{5 \text{ V}}{100 \Omega} = 0.05 \text{ A} = 50 \text{ mA}$$

$$R_5 = R_{12} + R_3 + R_4 + R_5 = 20 + 20 + 50 + 10 = \underline{\underline{100 \Omega}}$$

$$R_{12} = \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2} = \frac{100 \cdot 25}{100 + 25} = \underline{\underline{20 \Omega}}$$

<https://tinyurl.com/y8hba92t>

<http://www.falstad.com/circuit/e-resistors.html> (Javascript)

<http://www.lushprojects.com/circuitjs/circuitjs.html>

<http://www.indiabix.com/electronics-circuits/resistors/> (Java Applet)

1.2 Signali

Signal

- ❑ je **fizikalni pojav**, s katerim je mogoče prenašati podatke. **[i-slovar]**
  - ❑ Poznamo različne signale: zvočni, optični ali svetlobni, slikovni, električni, analogni, digitalni, časovni, ...
- ❑ je **električni impulz**, ki se prenaša z elektromagnetnim valovanjem in vsebuje kako sporočilo, ukaz: radar, radarska postaja oddaja, sprejema signale. **[SSKJ]**
- ❑ je **funkcija**, ki "posreduje informacije o stanju, obnašanju ali atributih nekega pojava, fizikalnega sistema".
  - ❑ V svoji najpogostejši uporabi v **elektroniki in telekomunikacijah je to časovno spremenljiva napetost, tok ali elektromagnetni val, ki se uporablja za prenos informacij.**
[\[https://en.wikipedia.org/wiki/Signal\]](https://en.wikipedia.org/wiki/Signal)
- ❑ je **fizikalna veličina**, ki se spreminja v odvisnosti od časa.

1.2 Signali

Primeri signalov:

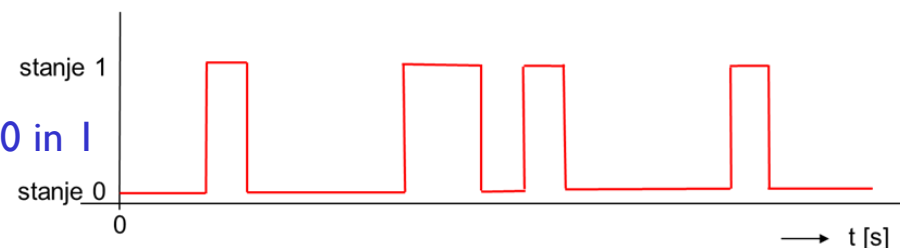
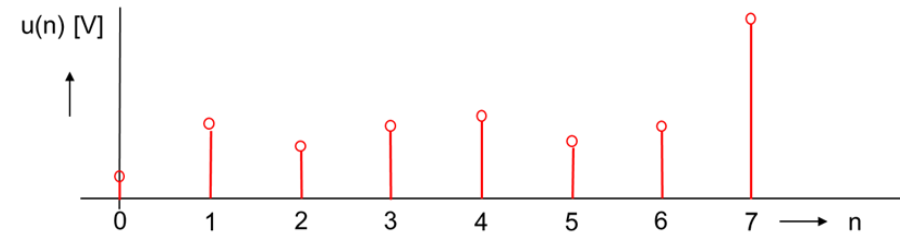
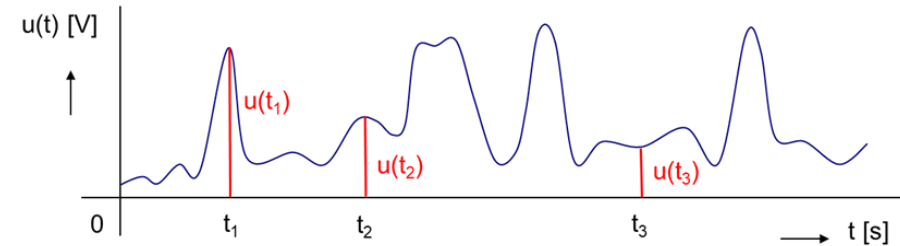
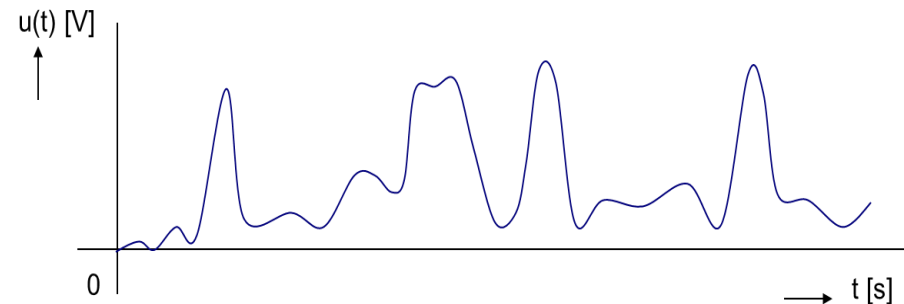
- **Električni** signal – $u(t)$
(napetost je funkcija časa)

- **Zvezni** signal – $u(t)$
(t je zvezni čas)

- **Diskretni** signal – $u(n)$
(diskretni čas, n je celo število)

- **Digitalni** signal (diskretna amplituda)
  - dps: amplituda več diskretnih vrednosti (več bitov)
  - dig. vezja : amplituda ima dve diskretni vrednosti, stanji 0 in 1
(1 bit)

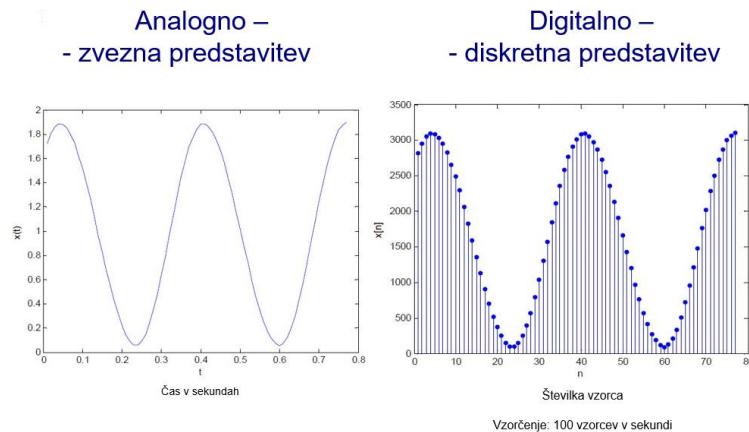

1.2 Signali

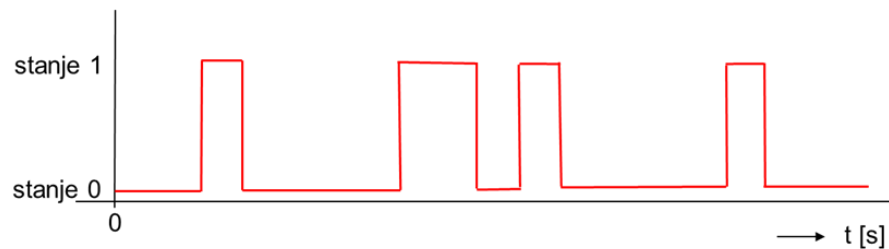
Primeri signalov: ...

- **Digitalni** signal – dve interpretaciji:

- dps: amplituda ima več diskretnih vrednosti (št. bitov), tudi diskretna časovna os

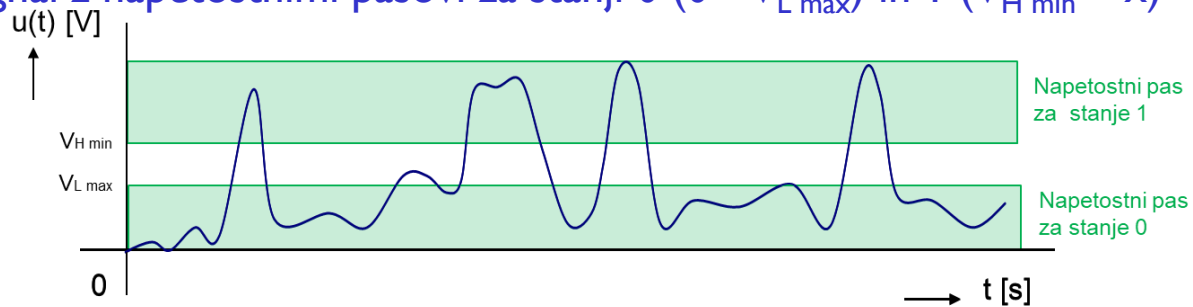
- dig. vezja : amplituda ima dve disk. vrednosti, stanji 0 in 1 (idealni signal)

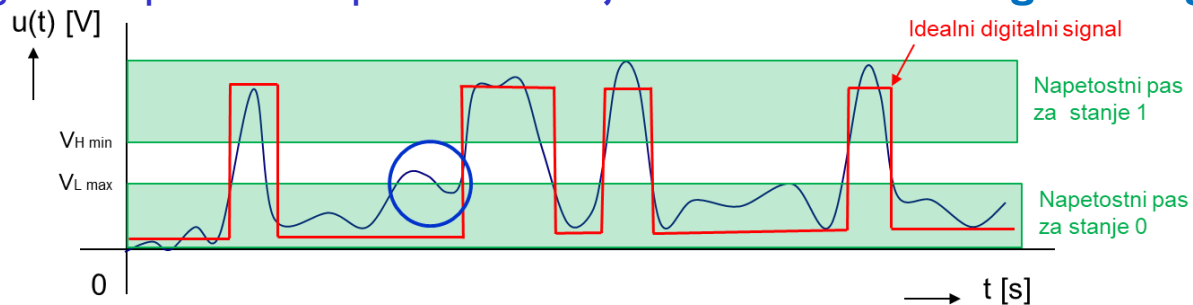
1.2 Signali

Digitalna vezja: *preslikava: realna amplituda signala -> stanji 0,1*

- Električni signal z napetostnimi pasovi za stanji 0 ($0 - V_{L \max}$) in 1 ($V_{H \min} - x$)

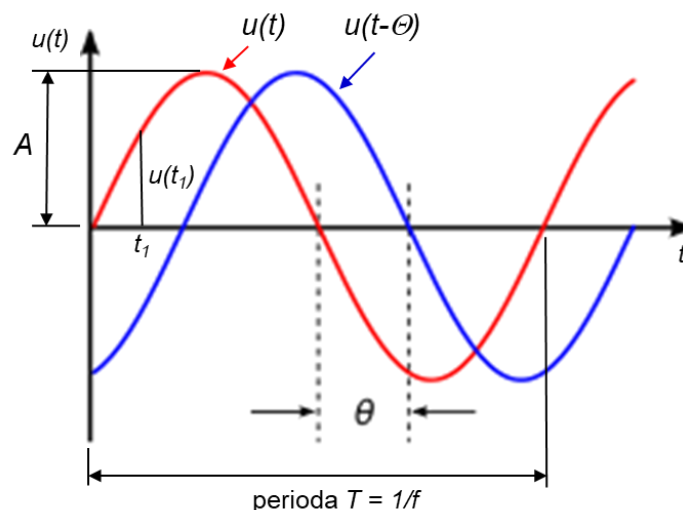
- Električni signal z napetostnimi pasovi za stanji 0 in 1 ter **idealni digitalni signal**.

- Prednosti digitalnega signala - ?
  - Prenos in shranjevanje podatkov
  - Obdelava in predstavitev podatkov

Periodični signal

- Časovni potek se po določenem času ponavlja (perioda T)
- Primer: Sinusni električni signal – $u(t) = A \sin(2 \pi f t + \Theta)$

$$u(t_1) = A \cdot \sin(2\pi f \cdot t_1)$$

t .. čas

$u(t)$ .. trenutna velikost signala v času t

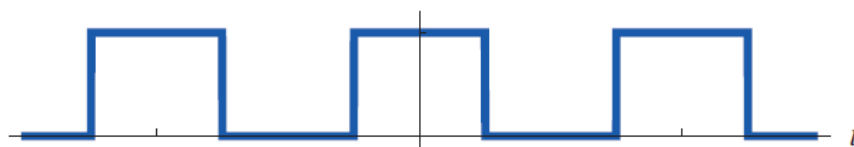
A .. amplituda signala

T .. perioda signala (f je frekvenca signala – to je število period (T) v sekundi)

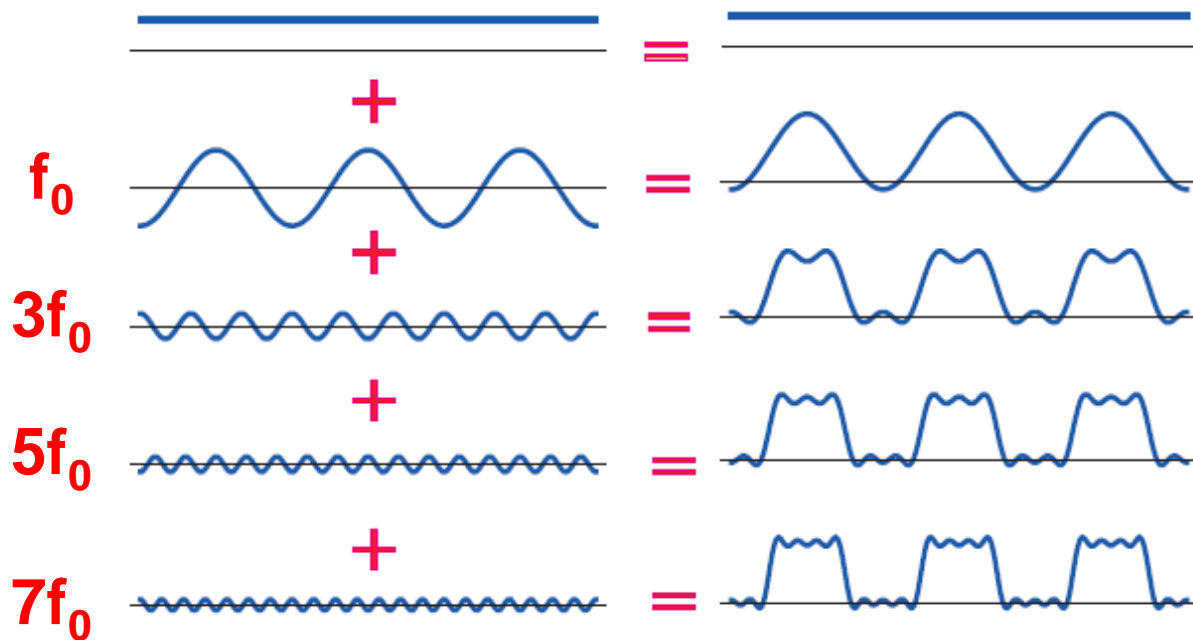
Θ .. faza ali fazni kot je premik signala glede na začetno stanje ali glede na drug signal

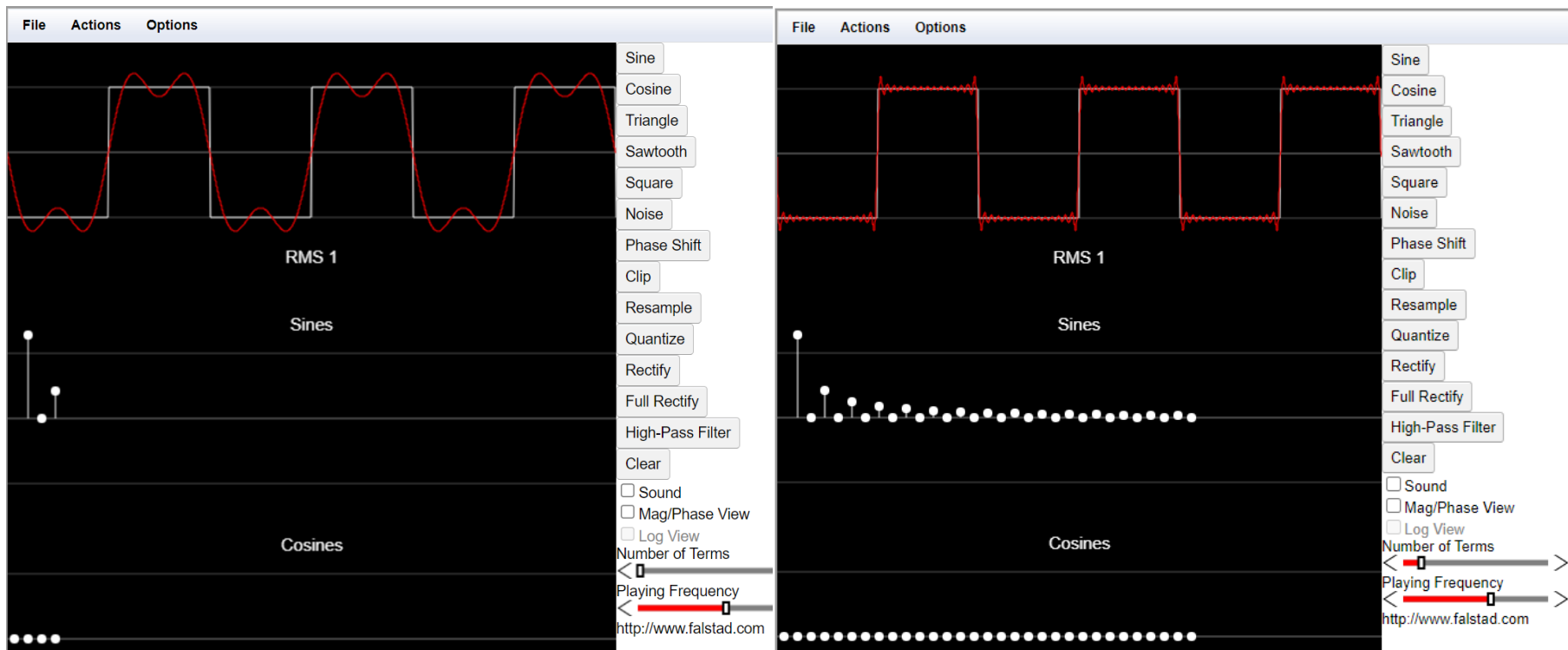
- Kako sestavimo pravokoten periodični signal?

- Seštevanje harmonskih komponent pravokotnega signala

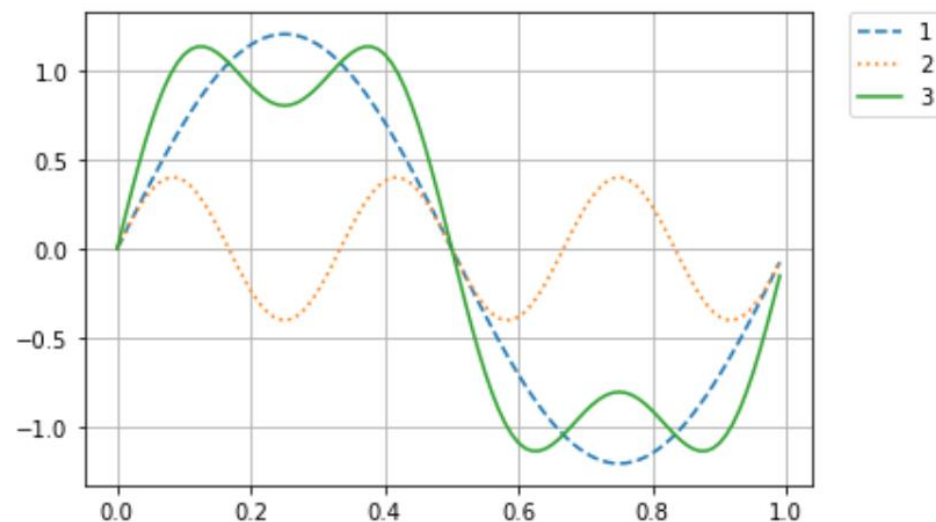
Sestava periodičnega pravokotnega signala

Vir: <http://www.falstad.com/fourier/>

□ Program v Pythonu – seštevanje harmonskih komponent sinus funkcije

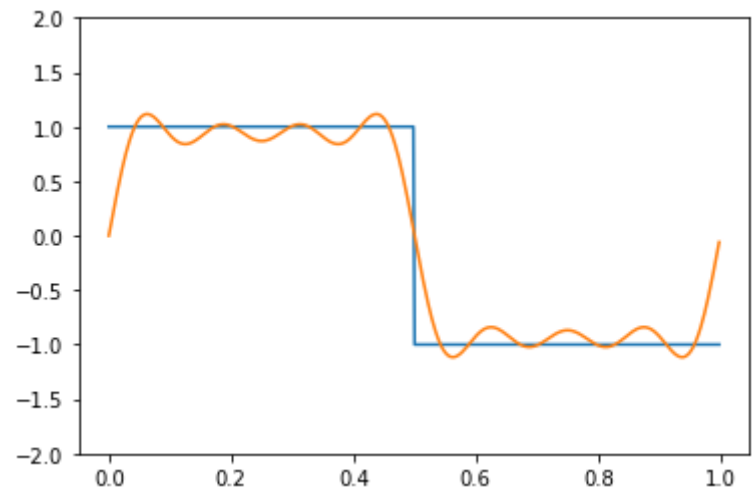
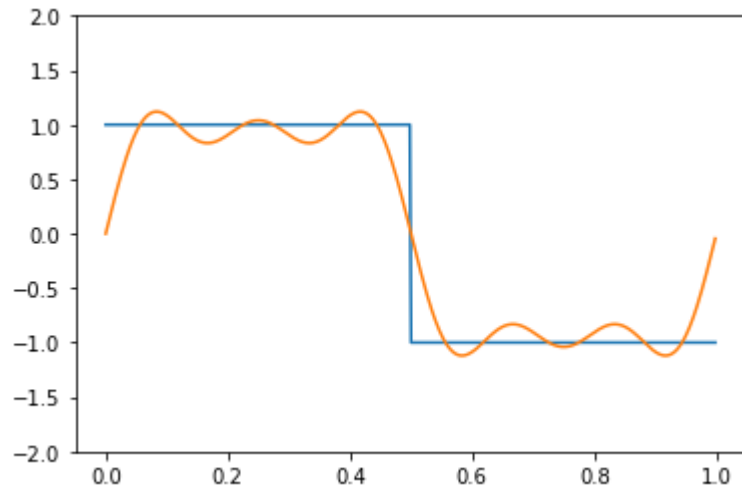
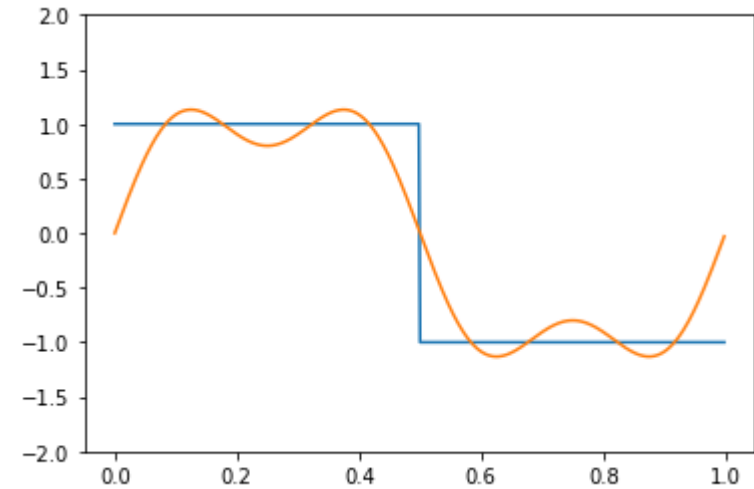
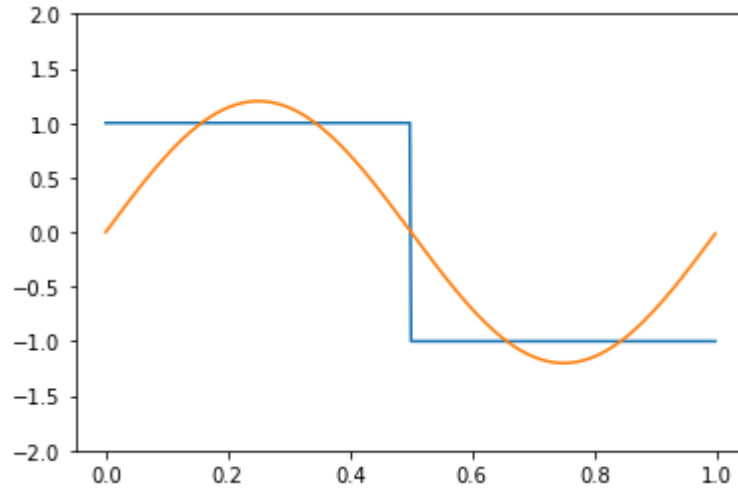
```
from pylab import *
A=1.2
T=1
f=1/T
t=np.arange(0,1,0.01)
sin1 = A*np.sin(2*np.pi * f * t)
sin2 = A*np.sin(6*np.pi * f * t)/3
sin3 = sin1 + sin2
plt.plot(t, sin1,label="1", linestyle='dashed')
plt.plot(t, sin2,label="2", linestyle='dotted')
plt.plot(t, sin3,label="3")
plt.legend(bbox_to_anchor=(1.05, 1), loc='upper left', borderaxespad=0.)
grid()
plt.show()
```


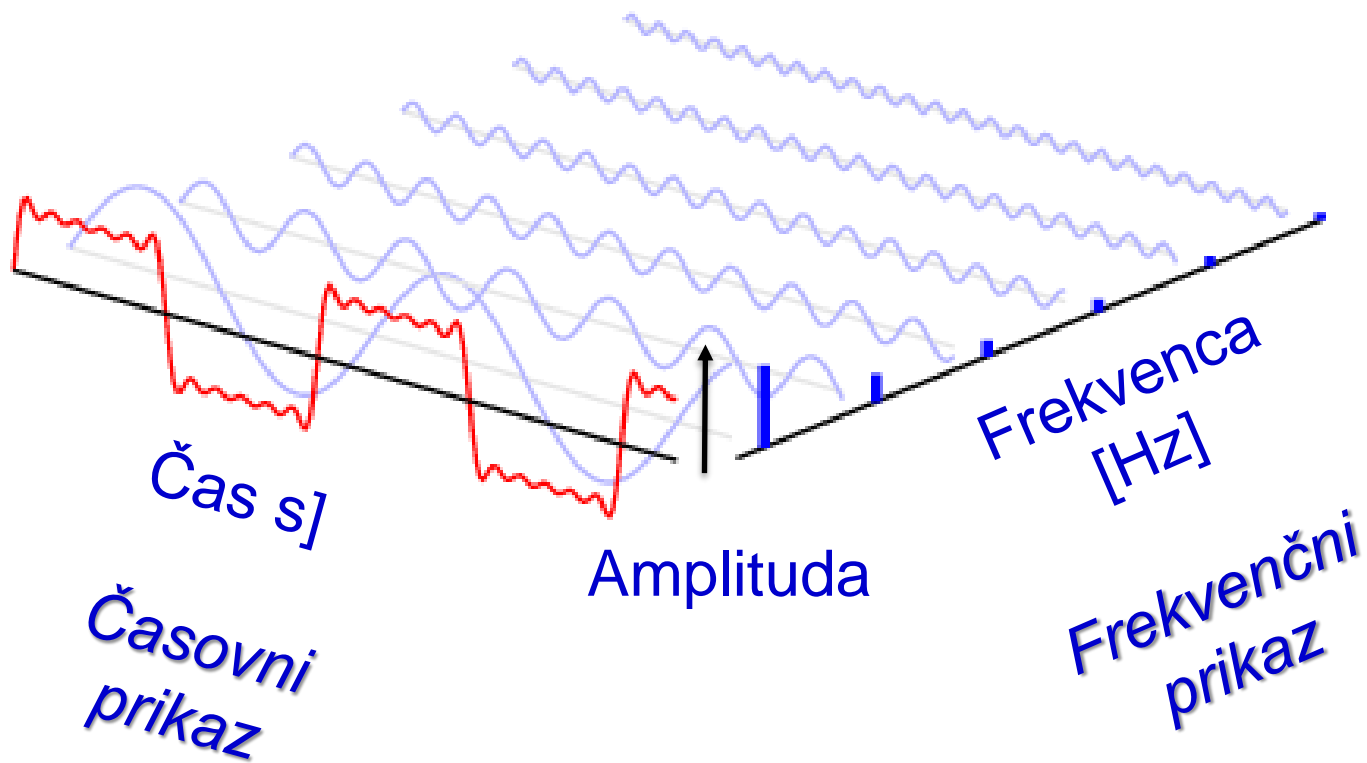
Vir : https://www.tutorialspoint.com/execute_matplotlib_online.php

Vir s kodo: <http://tpcg.io/SHOMO1>

Primer: Sestavljanje periodičnega pravokotnega signala

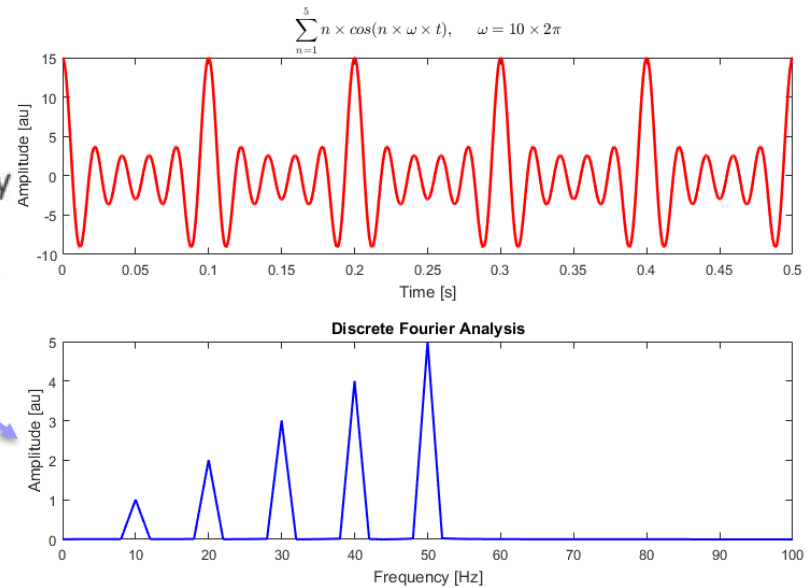
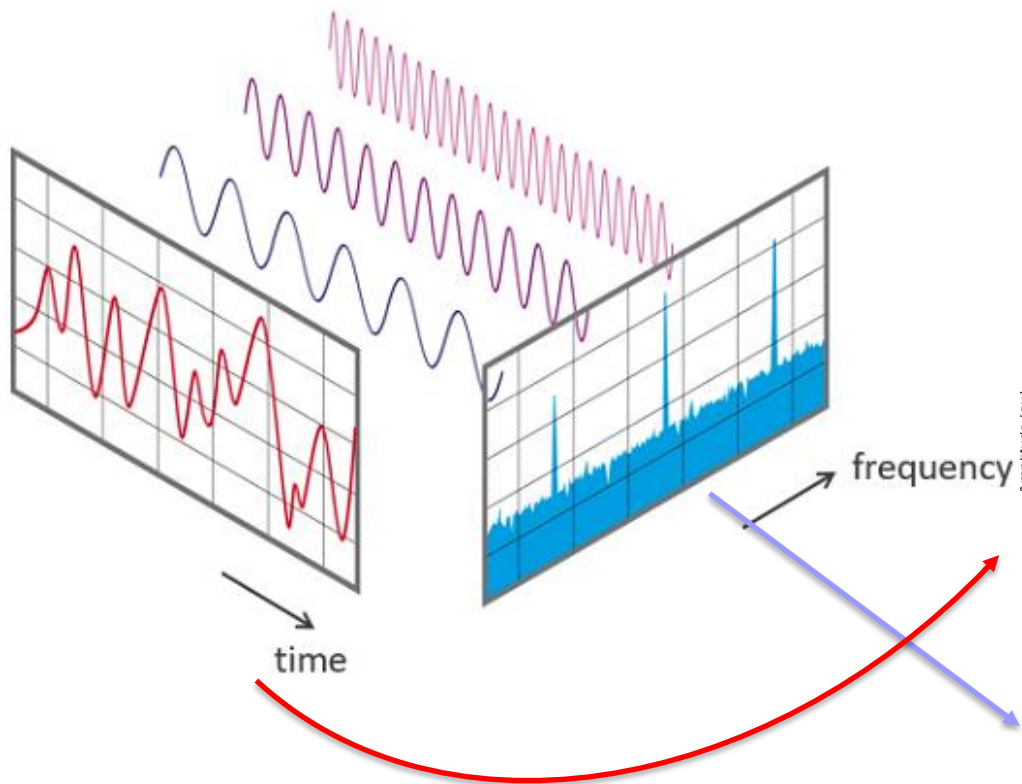

Sestava periodičnega pravokotnega signala

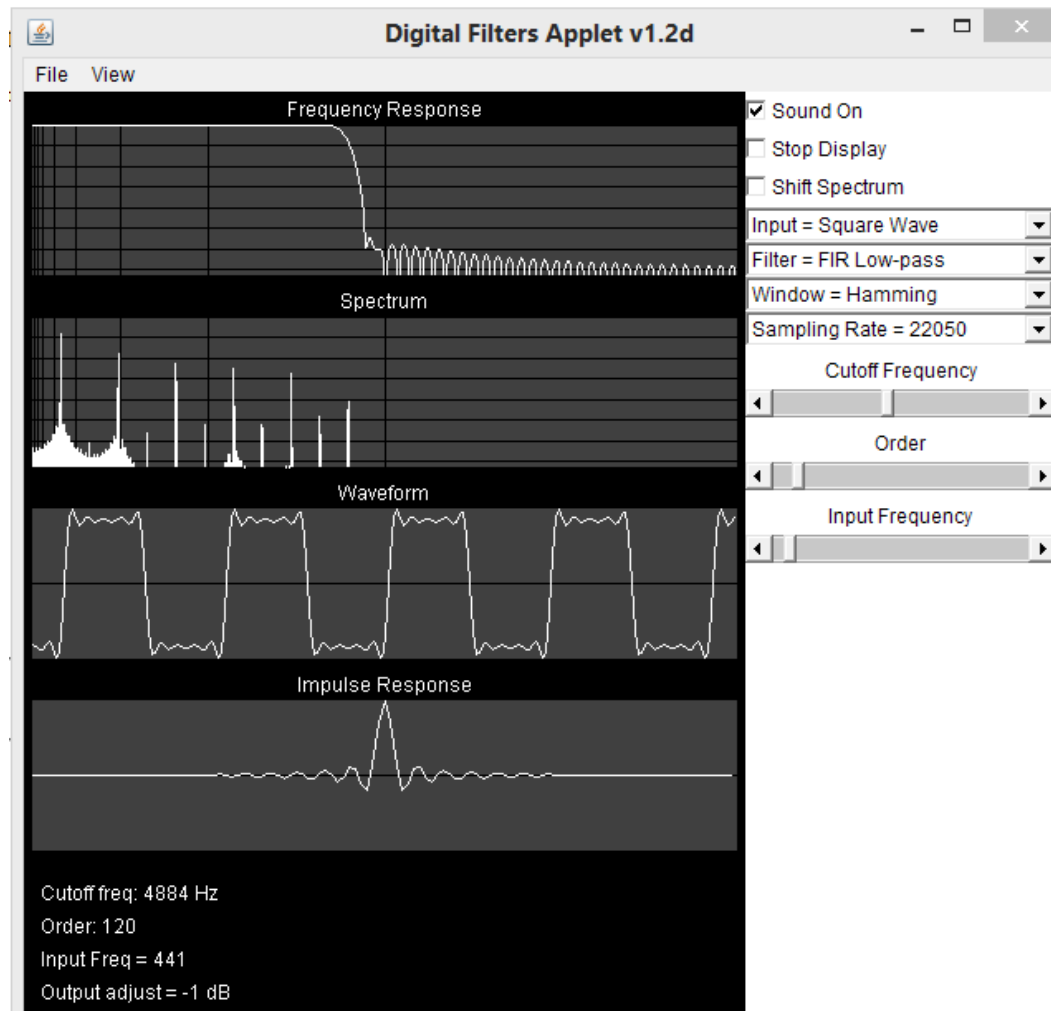
VIRI: https://en.wikipedia.org/wiki/Frequency_domain

Sestava poljubnega signala (frekvenčna sestava/analiza)

VIRI: https://en.wikipedia.org/wiki/Fast_Fourier_transform

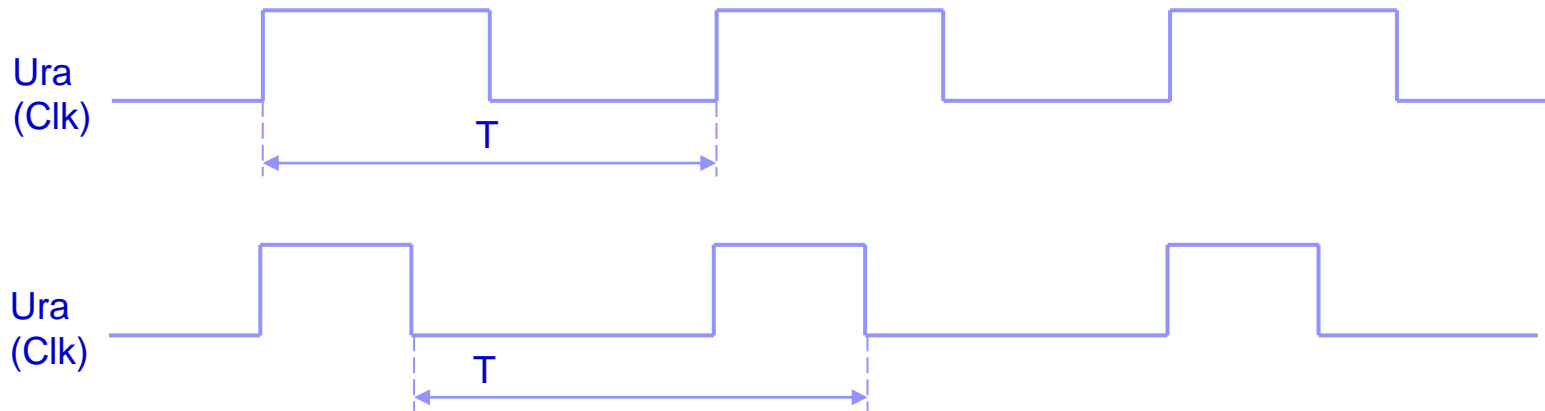
Zvočna sestava periodičnega pravokotnega signala

VIR: <http://www.falstad.com/dfilter/>

Urin signal

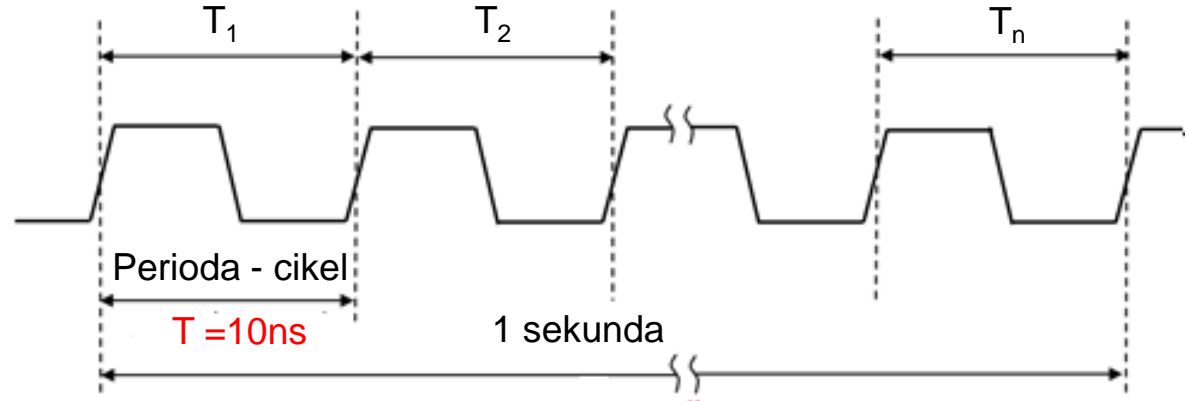
- Periodičen pravokoten signal – idealni graf

- Urin signal:
  - $T = 1/\text{frekvenca} = 1/f$
  - enota za frekvenco [$\text{Hz} = 1 \text{ s}^{-1} = 1 \text{ perioda/s}$],

Urin signal

□ Primer: $f = 100\text{ MHz}$

1. Koliko period je v 1 s?
2. Izračunaj periodo $T = ?$

Frekvenca periodičnega signala: $f = \text{število period (ciklov) v 1 sekundi}$

Enota za frekvenco je Hertz (Hz) : $1\text{ Hz} = 1\text{ perioda/s} = 1\text{ s}^{-1}$

Čas trajanja ene periode $T = 1 / f$

$$T = \frac{1}{f} = \frac{1}{100\text{MHz}} = \frac{1}{100 \cdot 10^6 \frac{1}{\text{s}}} = 0,01 \cdot 10^{-6} \text{ s} = 0,01 \mu\text{s} = 10\text{ns}$$